

HOLLANDO-SLAVICA IV:

РУССКАЯ ЗАВЕТНАЯ ИДИОМАТИКА

door Jos Schaecken

Een “веселый словарь крылатых выражений”, zo noemt de schrijver Василий Буй zijn onlangs in Moskou verschenen *Русская заветная идиоматика*. Het woordenboek beperkt zich tot slechts zes letters, en wel de х van хуй, de п van пизда, de ж van жопа, de е van ебать, de б van блядь, en de я van яйца. Het moge duidelijk zijn wat voor soort idioom hier ter sprake komt.

Буй heeft goed over de structuur en de inhoud van het boek nagedacht. De meeste uitdrukkingen worden geïllustreerd aan de hand van citaten uit de literatuur of zijn “из картотеки В. Буй” gehaald. Vaak worden de lemma's aangevuld met grammaticaal commentaar en omschrijvingen van stilistische en pragmatische aard. Het boek sluit met een serieuze (maar tegelijkertijd ook merkwaardige) verhandeling, getiteld “Обсценная идиоматика как объект лингвистического описания”. In vergelijking met het bekende *Dictionary of Russian Obscenities* van Drummond en Perkins of met Флегон's *За пределами русских словарей* is dit nieuwe naslagwerk op vele punten beter.

Eufemismen

Bij de zes “basiswoorden” worden ook hun eufemismen behandeld. Zo vind je in plaats van хуй bijvoorbeeld хрен (eigenlijk ‘mierikswortel’), хвост, член of simpelweg три буквы. Hiertoe behoort ook буй dat voor-

komt in de uitdrukking идти к бую (= идти на хуй) en waaraan de naam van de fictieve schrijver is ontleend. Het meest gebruikte eufemisme voor хуй is waarschijnlijk хер, de naam van de beginletter van хуй en in feite dus een afkorting. Ons gaat het hier verder om één uitdrukking waarin хер voorkomt.

Хер голландский

Op bladzijde 83 noemt Буй de uitdrukking хер голландский, die volgens hem hetzelfde betekent als хуй моржовый (letterlijk ‘walruslul’): “лицо мужского пола, к которому говорящий относится грубо-фамильярно” (blz. 35). De kaartenbak van Буй bevat het volgende citaat: “Эй ты, хер голландский, ты что, по-русски уже не понимаешь?”. Misschien het dichtst in de buurt komt hier de Nederlandse vertaling “ouwe lul” of “ouwe zak”. Uit het werk van de schrijver А. Битов citeert Буй verder nog het volgende fragment: “Вот, к примеру, загадка, с

детства занимавшая мое воображение. Почему замок – английский, горы – американские, булавка и булка – французские, а сыр и хер – голландский?”.

“Голландский холст”

Over alles is wel eens ooit geschreven, dus ook over хер голландский. Reinier van der Meulen noemt de variant голландский хуй in zijn *Nederlandse woorden in het Russisch* uit 1959. Hij geeft weliswaar geen verdere uitleg maar citeert wel een anekdote uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 13 juni 1910. Hierin wordt melding gemaakt van het ongenoegen van de Doema-afgevaardigde Пуришкевич over de houding van Nederland in de toenmalige Finse kwestie. De correspondent van de NRC schrijft over deze afgevaardigde: “Hij sprak van het Hollandsche (niet Nederlandsche) protest en van Hollandsche kaas en Hollandsch linnen. [...] Hollandsch linnen heet in 't Russisch: Gollandskoe polotno. In plaats van polotno heeft P. nu het in dezen zin minder gebruikelijke woord voor linnen: cholst gebruikt, en dit woord begint met dezelfde aspiratie als een heel onbetamelijk Russisch woord, dat ook nog al eens in verbinding met het adjectief Hollandsch gebruikt wordt” (biz. 33 bij Van der Meulen).

Herkomst

Je vraagt je af waar die uitdrukking хер of хуй голландский vandaan komt. Op wat voor manier is ons land verbonden geraakt met хер of хуй?

In een brief van 26 april 1959 aan Van der Meulen laat de russist Boris Unbegaun zich naar aanleiding van de passage in *Nederlandse woorden in het Russisch* uit over de herkomst van de uitdrukking голландский хуй: “[...] не думаете ли Вы, что оно произошло из «голл. хер», где «хер», синоним «хуя», поставлен в связь с голл. «Heer», т.к., по-моему, только «хер» можно как-то связать с прилагательным «голландский»?”. Unbegaun legt dus een volksetymologisch verband tussen heer en хер, waar je je in de praktijk wel wat bij kunt voorstellen. Hij ziet blijkbaar geen mogelijkheid om de uitdrukking vanuit хуй en niet vanuit хер te ver-

Rusland.

Poerisjkewitsj en het Nederlandsche protest.
Onze Petersburgische correspondent schrijft ons d.d. 2 deser:

In het Oebeblad B van Dinsdag 11. komt een telegram voor uit St. Petersburg over Poerisjkewitsj en de Nederlandsche memorie. Ik wil er even voor waarschuwen, te veel betekenis aan deze dwaaze aanspreekelij van den afgevaardigde P. te hechten. Hij sprak van het Hollandsche (niet Nederlandsche) protest en van Hollandsche kaas en Hollandsch linnen. (Waarom heeft hij juist van 't Hollandsche protest gesproken en niet van het Belgische of het Italiaansche? Wel niet anders dan om een zeker woordenlijst te verkrijgen in zijn rede, waardoor hij op goeddoore wijze de lachers op zijn zijde kreeg. Hollandsch linnen heet in 't Russisch: Gollandskoe polotno. In plaats van polotno, heeft P. nu het in dezen zin minder gebruikelijke woord voor linnen: cholst gebruikt, en dit woord begint met dezelfde aspiratie als een heel onbetamelijk Russisch woord, dat ook nog al eens in verbinding met het adjectief Hollandsch gebruikt wordt. Om deze platto aardigheid te kunnen debiteeren, ten pleiziers van zijn gesprekswaare toehoorders, heeft P. denkelijk juist 't Hollandsche protest gekozen.

Nieuwe Rotterdamsche Courant 13-6-1910

klaren. Toch bestaat die mogelijkheid wel degelijk.

Al in 1913 geeft W. Christiani in zijn artikel “Über die persönlichen

Schimpfwörter im Russischen” de volgende uitleg van голландский хуй: “volksetymol. aus holl. goede, wie Bibliothekar B. Kordt in Kiev mir mittelt; als die holländischen Kaufleute nach Rußland kamen, verlangten sie gute Ware” (blz. 331). Je kunt je

dus voorstellen dat de Russen de goeie waar en de goeie zaken, waar de gehaaide Hollandse kooplui het (onderling) steeds over hadden, volksetymologisch met хуй associeerden en dat zo naast de хер голландский ook de хуй голландский is ontstaan.

Aantekeningen

Русская заветная идиоматика (веселый словарь крылатых выражений) van Василий Буй is in 1995 verschenen bij de uitgeverij “Помовский и Партнеры” in Moskau. De echte schrijvers zijn Анатолий Баранов en Дмитрий Добровольский (zie het interview “Dmitri Dobrovolskij en het Bargoens woordenboek Russisch: ‘Alle totalitaire regimes zijn preuts’” in *NRC Handelsblad* van 17 maart 1993). Zij presenteren zich in het boek als de redacteuren van een manuscript “посланный из Тамбова. Автор – Василий Буй – был нам совершенно незнаком. [...] Нам стало ясно, что работа должна быть обязательно опубликована, поскольку она заполняет значительную лауну в изучении и описании русского языка” (blz. vi).

De andere twee woordenboeken die in de inleiding worden genoemd zijn: D.A. Drummond en G. Perkins, *Dictionary of Russian Obscenities*, Oakland, 1987 (3e druk); A. Флегон, *За пределами русских словарей*, London, 1973 (3e druk).

Enigszins teleurstellend is de in Буй’s boek op blz. 307-308 opgenomen literatuurlijst met werken over de taalkundige aspecten van obscene idioom. Met name missen we de volgende drie studies: Ch.A. Kauffman, “A Survey of Russian Obscenities and Invective Usage”, *Malelecta* 4, 1980, 261-289; F. Dreizin en T. Priestly, “A Systematic Approach to Russian Obscene Language”, *Russian Linguistics* 6, 1982, 233-249; W. von Timroth *Russian and Soviet Sociolinguistics and Taboo Varieties of the Russian Language*, München, 1986. Verdere literatuur is te vinden in *Het Russische ‘Mat’*, *Русский мат* van J. Bell e.a., Groningen: Severjanin Publicaties, 1994, 20-22, 46-48, 76, 104, 136-137.

Voor een uitgebreide referentie naar *Nederlandse woorden in het Russisch* van R. van der Meulen (Amsterdam, 1959), zie de bibliografie in “Hollando-Slavica II: Reinier van der Meulen (1882-1972)”, *Zjoernal Severjanin* 4/5, 1994, 3-8 (m.n. № 72 op blz. 8). De geciteerde brief van B. Unbegaun aan Van der Meulen bevindt zich in het “Archief Van der Meulen” te Groningen. W. Christiani’s “Über die persönlichen Schimpfwörter im Russischen” is verschenen in *Archiv für slavische Philologie* 34, 1913, 321-370.

